

ชุดโครงการ วช. 63 สร้างสรรค์งานศิลป์
สนับสนุนโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เทคนิคการออกแบบลายแบบพรางเลือนในงานไหมมัดหมี่

Fuzzy Blurry Motif Technique of Mudmee Silk Design

Fuzzy Blurry
Motif of
Mudmee Silk

รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

*Fuzzy Blurry
Motif Techniques
of Mudmee silk*

คำนำ

โครงการเทคนิคการออกแบบลายแบบพรา่เลื่อนในงานไหมมัดหมี่นี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากชุดโครงการ วช. 63 สร้างสรรค์งานศิลป์ ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2563 ได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อการดำเนินโครงการ รวมถึงบุคลากรของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในการอำนวยความสะดวกประสานงานโครงการด้วยดี ขอขอบพระคุณรายการหัวใจในลายผ้า สถานีโทรทัศน์ Thai PBS ในการเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชน และขอขอบพระคุณกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ทุกกลุ่มที่ให้ความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการพัฒนาผลงานตลอดโครงการ รวมถึงสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ในความอนุเคราะห์ร่วมให้คำแนะนำและประสานงานกับกลุ่มผู้ผลิตด้วยดี

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือถ่ายทอดองค์ความรู้สู่การผลิตฉบับนี้จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการ นักศึกษา นักออกแบบและผู้สนใจให้นำไปใช้ในการสร้างสรรค์ต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ให้มีความงดงาม อันเป็นการสืบสาน รักษา และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการออกแบบและผลิตผ้ามัดหมี่ทอมือให้ดำรงคงอยู่เป็นมรดกงานหัตถศิลป์ของชาติสืบไป

สมบัติ ประจัญตานต์

2564

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
สารบัญ	2
บทคัดย่อ	3
1. ความนำ	4
2. ความพำราเลือนที่เคยมีในงานมัดหมี่	8
3. การกำหนดแนวคิดในการออกแบบ	11
4. เทคนิคการสร้างลายแบบพำราเลือน	23
5. ผลงานออกแบบสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่ลายแบบพำราเลือน	32
บรรณานุกรม	45
ประวัติผู้เขียน	46

บทคัดย่อ

“พรา่เลื่อน” เป็นสถานะที่คลุมเครือไม่อาจมองเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งเกิดจากเหตุทางกายหรือทางจิตใจ คำนี้มีการนำไปใช้ในหลากหลายแวดวง รวมทั้งการสร้างสรรค์งานศิลปะ ซึ่งในการผลิตสร้างผ้าไหมมัดหมี่ทอมือ แม้จะมีการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคพรา่เลื่อนอยู่บ้าง แต่ยังไม่มีการอธิบายความ หรือออกแบบเทคนิคแบบใหม่จากที่มีอยู่แล้วถือเป็นองค์ความรู้ จึงเกิดโครงการวิจัยเทคนิคการออกแบบลายแบบพรา่เลื่อนในงานไหมมัดหมี่ครั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อออกแบบและจัดแสดงนิทรรศการผลงานผ้าไหมมัดหมี่ที่ใช้เทคนิคการสร้างลายแบบพรา่เลื่อน และถอดเป็นองค์ความรู้นำไปสู่การจัดทำคู่มือในการผลิตเทคนิคการออกแบบลายพรา่เลื่อนในงานไหมมัดหมี่เพื่อใช้ในการถ่ายทอดบริการวิชาการสู่ชุมชน โครงการนี้โดยมีแผนการทำงาน จำนวน 9 ขั้นตอนคือ 1) การกำหนดแนวคิดในการออกแบบ 2) การออกแบบร่าง 3) การพัฒนาต้นแบบจากแบบร่าง 4) การประกอบสร้างผลิตผ้าไหมมัดหมี่ 5) การเก็บรายละเอียด 6) การเปรียบเทียบผลงานที่ได้กับแบบ 7) จัดทำคู่มือจิตร 200 เล่มประกอบการแสดงผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบนิทรรศการ 8) จัดทำคู่มือการอบรม 200 เล่มเพื่อจัดการอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนให้กับกลุ่มผู้ผลิต 10 กลุ่ม จำนวน 50 คน และ 9) ถอดองค์ความรู้ เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ ผลของการวิจัยได้เสนอเทคนิคการสร้างลายแบบพรา่เลื่อนในงานไหมมัดหมี่ 6 วิธี ได้แก่ พรา่เลื่อนด้วยการทำให้เสียหาย พรา่เลื่อนด้วยการแทรกแซง พรา่เลื่อนด้วยการกระจัดกระจาย พรา่เลื่อนด้วยการทับซ้ำ พรา่เลื่อนด้วยความคลุมเครือ และพรา่เลื่อนด้วยการทับซ้อน เกิดผลผลิตเป็น 1) คู่มือองค์ความรู้เพื่อการถ่ายทอด จำนวน 200 เล่ม 2) แบบลายใหม่ จำนวน 6 แบบ และ 3) ต้นแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายใหม่ จำนวน 20 ผืน ผลลัพธ์ของโครงการทำให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบและผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายพรา่เลื่อน สามารถผลิตเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป โดยเทคนิคการทับซ้ำ เทคนิคการทับซ้อนและเทคนิคการทำให้เสียหายแบบการล้างสีสามารถใช้กับผ้าฝ้ายที่มีตำหนิของลายหรือสีได้

คำสำคัญ: ออกแบบ, ไหม, มัดหมี่, ลาย, พรา่เลื่อน

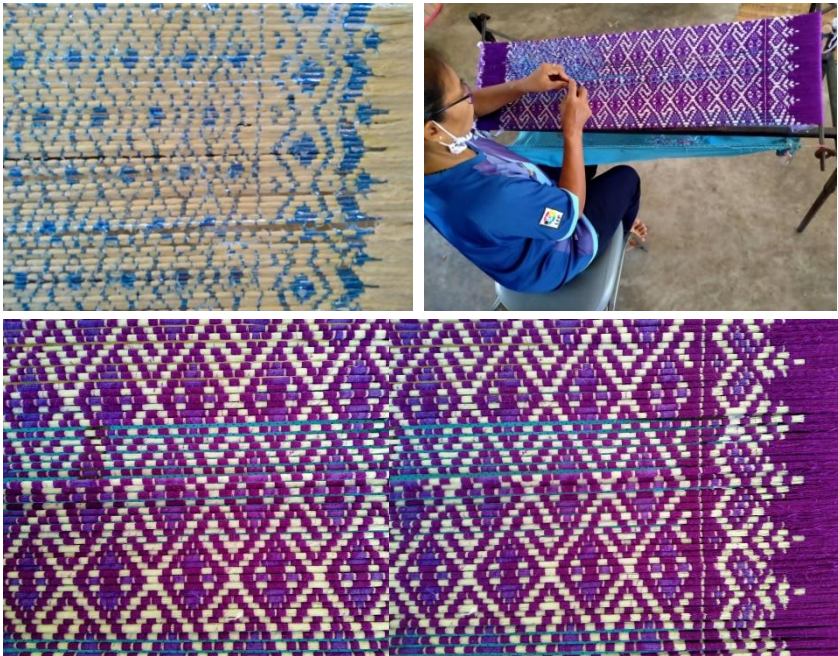
1. ความนำ

มัดหมี่ (Mudmee, Ikat) เป็นเทคนิคการสร้างลวดลายให้เกิดขึ้นกับเส้นด้ายทางเส้นพุ่ง หรือเส้นยืน หรือทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน โดยที่มีการคั้นหมี่เพื่อทบเส้นด้ายและแยกเส้นด้ายเป็นกลุ่ม ๆ เรียกว่า “ลำ” ตามการซ้ำของลาย (Repeat) จากนั้นทำการมัดด้วยเส้นเชือกในตำแหน่งสีของลายเป็นเปลาะเพื่อกันสีที่จะทำการย้อมไม่ให้ซึมเข้าไปในเส้นด้ายที่มัดเชือกไว้ โดยมัดเก็บในตำแหน่งสีของลายที่ย้อมได้ในแต่ละครั้ง ทีละสี ๆ จนได้สีส่นของด้ายในตำแหน่งของลายผ้าทั้งหมด ในขั้นตอนนี้จึงต้องมีการวางแผนจัดลำดับให้มีการมัด การโอบ การย้อมสี การแก้หมี่ (ตัดเชือกที่มัดเป็นเปลาะ) หลายครั้งขึ้นอยู่กับจำนวนสีของลายที่ได้ ออกแบบไว้ จากนั้นนำเส้นด้ายนั้นไปทอให้เป็นผืนผ้า โดยจัดเรียงลายมัดหมี่ในเส้นด้ายให้ตรงตำแหน่งของลาย จึงจะได้ผ้ามัดหมี่ที่สวยงาม ถือเป็นงานหัตถศิลป์ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์งานไหมมัดหมี่ย่อมถือเป็นช่างศิลป์ เป็นศิลปินที่ผลิตผลงานที่เครื่องจักรอุตสาหกรรม หรือปัญญาประดิษฐ์ยังไม่สามารถกระทำแทนได้

เทคนิคมัดหมี่นี้ถือเป็นองค์ความรู้ส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอ มีตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การฟอก การย้อมสี การคั้นหมี่ การสับทูก การมัดหมี่ การทอ การตกแต่งสำเร็จ (Finishing) รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ดังภาพที่ 1-2 จึงถือว่าการไหมมัดหมี่เป็นผลผลิตแห่งภูมิปัญญาที่มีคุณค่า และมูลค่าสามารถผลิตเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมตามแนวทางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ ทำให้เกิดคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ภาพที่ 1 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อผลิตผ้าไหมมัดหมี่ทอมือในจังหวัดบุรีรัมย์

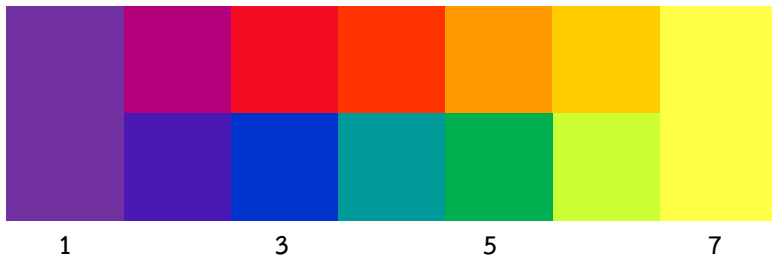
ภาพที่ 2 การมัดหมี่

สมบัติ ประจักษ์สานต์ (2558 : 103-111) เสนอแนวคิดการวิเคราะห์ถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลือกใช้สีในผ้าไหมมัดหมี่ พบว่า ส่วนใหญ่จะออกแบบ โดยใช้ของลายเป็นสีน้ำเงิน เหลือง แดง เขียว ดำ และขาว ลายดังกล่าวจะวาง บนพื้นสีหนึ่งโดยเลือกใช้สีเปลี่ยนไปในแต่ละผืน ดังภาพที่ 3 อาจเป็นเพราะว่าช่าง ย้อมจะทำตามตัวอย่าง แบบแผนของบรรพบุรุษซึ่งเดิมย้อมสีไหมด้วยธรรมชาติซึ่ง มีพืช หรือสัตว์ที่ให้สีหลัก ได้แก่ ครามให้สีน้ำเงิน เขหรือขนุนให้สีเหลือง ครั่งให้ สีแดง เปลือกหรือใบพืชหลายชนิดให้สีเขียว มะเกลือให้สีดำ และการมัดเก็บ ไหมโดยไม่ให้ถูกสีย้อมจะได้สีขาว เมื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและแบบแผนการ เลือกใช้สีมาดังนี้เมื่อมีการใช้สีเคมีในการย้อมก็ยังคงยึดถือแบบแผนนี้สืบมาไม่ เปลี่ยนแปลง เมื่อทดลองนำสีของลายผ้าไหมมัดหมี่ที่บรรพชนนิยมใช้คือสีน้ำเงิน เหลือง แดง เขียว มาจัดเรียงตามค่าน้ำหนักของสีในวงจรสีที่แบ่งค่าน้ำหนักจาก น้ำหนักเข้มสุดคือสีม่วง (ระดับ 1) ไปหาน้ำหนักเบาสุดคือสีเหลือง (ระดับ 7) ภาพที่ 4 สามารถถอดรหัสภูมิปัญญาการเลือกใช้สีในงานมัดหมี่จะใช้สีลายมัดหมี่ ที่มีค่าน้ำหนัก 3, 5 และ 7 กล่าวคือ สีน้ำเงินกับสีแดง มีค่าน้ำหนัก 3 สีเขียว มี ค่าน้ำหนัก 5 และสีเหลือง มีค่าน้ำหนัก 7 ซึ่งเป็นสีที่มีค่าน้ำหนักไม่ชิดกันทำให้ เกิดความแตกต่างของน้ำหนักสีส่งผลให้สีของลวดลายมีความเปรียบต่างกับสีของ พื้น ทำให้เกิดความคมชัดของลาย แลเห็นว่างามตา

ภาพที่ 3 การออกแบบสีของลายในงานมัดหมี่ดั้งเดิมเพื่อให้เกิดความคมชัดของลาย

ค่าน้ำหนักของสีในวงจรสีจากน้ำหนักเข้มสุดคือสีม่วง (ระดับ 1)
ไปหาน้ำหนักเบาสุดคือสีเหลือง (ระดับ 7)

ภาพที่ 4 ค่าน้ำหนักของสีในวงจรสี
ที่มา : สมบัติ ประจักษ์ศานต์. 2558 : 103

งานมัดหมี่เดิมส่วนใหญ่นิยมให้ได้ลวดลายมองเห็นได้อย่างชัดเจน หากมีการมัดย้อมได้ลายที่ไม่คมชัด หรือความไม่สม่ำเสมอของลวดลายซ้ำทั้งผืนผ้านั้นถือว่าเป็นตำหนิของผ้าผืนนั้น แต่ผู้วิจัยเห็นว่าลายพร่าเลือนเป็นเทคนิคใหม่ ซึ่งเทคนิคพร่าเลือนนี้ได้เป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินอื่นสร้างสรรค์งานมาแล้วทั้งงานจิตรกรรม และประยุกต์ศิลป์ เช่น ผ้าพิมพ์ลาย ภาพถ่าย ภาพพิมพ์ เรขศิลป์ ฯลฯ รวมถึงงานผ้าไหมมัดหมี่ทอมือได้มีการสร้างสรรค์บางเทคนิคแล้ว เช่น การมัดหมี่สองทางของประเทศญี่ปุ่น หรืออินโดนีเซีย แต่ยังไม่มีการริเริ่มสร้างสรรค์เทคนิคพร่าเลือนให้แตกแขนงออกไป รวมถึงมีการบันทึกองค์ความรู้เชิงวิชาการ หากได้มีการวิจัยดังกล่าว จะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ทอมือที่ทรงคุณค่าทางภูมิปัญญา ให้เกิดคุณค่าทางวิชาการงานศิลป์และเพิ่มมูลค่าได้

2. ความพร่าเลือนที่เคยมีในงานมัดหมี่

จากการศึกษาตลาดลายมัดหมี่ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ด้วยเทคนิคการทำมัดหมี่แบบสองทาง (Double Ikat) เช่น ผ้ากาซอริ (Gasuri) เป็นงานมัดหมี่สองทางของชาวญี่ปุ่น ดังภาพที่ 5 ผ้ามัดหมี่ของชาวอินเดีย (Purva Khurana, Suman Pant and Chanchai. 2016 : 167-172) ดังภาพที่ 6 หรือผ้ามัดหมี่สองทางของชาวบาห์ลี อินโดนีเซียที่มีการมัดหมี่ที่เส้นยืนนำมาทอขัดกับเส้นพุ่งที่มีการมัดหมี่ทำให้เกิดการซ้อนทับกันของลาย ทำให้เกิดการพร่าเลือนได้ หรือผ้ามัดหมี่ลายอัมปรม ที่มีการมัดย้อมให้เป็นจุดประสีขาวเด่นขึ้นจากพื้นแดง ในตารางสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ. ม.ป.ป. : 7) และโฮลของชาวไทยเขมร ในแถบจังหวัดบุรีรัมย์หรือจังหวัดสุรินทร์ ที่มีลักษณะการมัดหมี่และใช้การแต้มหมี่เป็นจุดด้วยสีต่าง ๆ บนเส้นไหม ดังภาพที่ 7

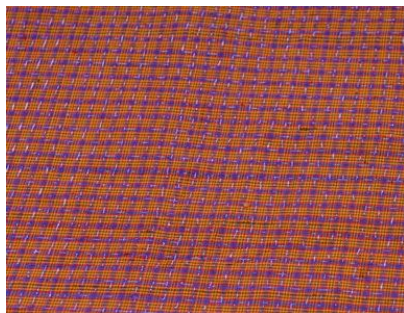

ภาพที่ 5 ผ้ามัดหมี่แบบสองทางของชาวญี่ปุ่น

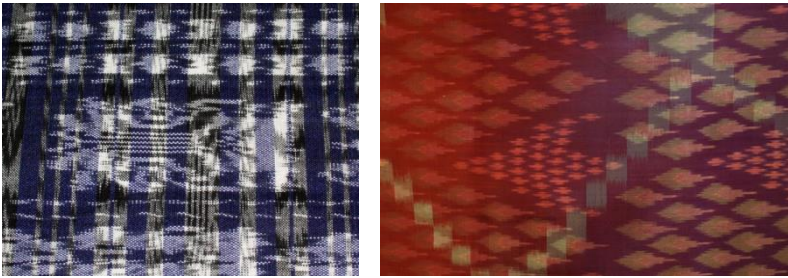
ภาพที่ 6 ผ้ามัดหมี่แบบสองทางของชาวอินเดีย

ที่มา : Purva Khurana, Suman Pant and Chanchai. 2016 : 170

ภาพที่ 7 ผ้ามัดหมี่แบบลายอัมปรมและโฮลของชาวไทยเขมร

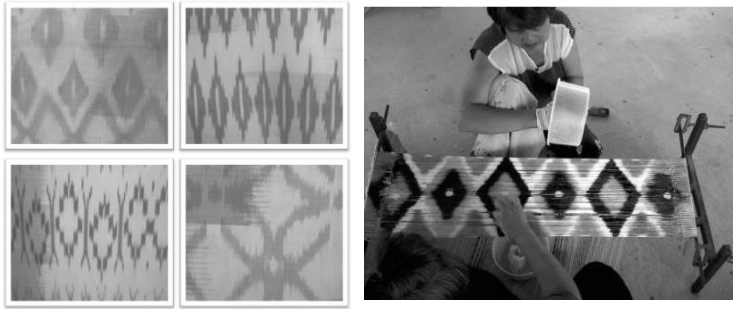
งานออกแบบของศศิวรรณ ดำรงศิริ แห่งบริษัท ชบาติก ณ มิ่งเมือง จำกัด ได้นำเทคนิคการมัดหมี่แบบสองทางมาใช้ในงานมัดหมี่ของไทย โดยมีการมัดหมี่ที่เส้นด้ายยืนนำมาทอขัดกับเส้นด้ายพุ่งที่มีการมัดหมี่ทำให้เกิดการซ้อนทับกันของลาย บางครั้งเรียกว่า “หมี่ซ้อน” ซึ่งการทำมัดหมี่แบบสองทางเป็นเทคนิคหนึ่งที่สามารถสร้างลายแบบพราวเลื่อนได้

ภาพที่ 8 ผ้ามัดหมี่แบบสองทางของบริษัท ชบาติก ณ มิ่งเมือง จำกัด
ที่มา : ชบาติก. 2558

ชนัชฎา จุลลัษฐีเยอร์ (2560 : 320,331) ได้ออกแบบเทคนิคแต้มหมี่แทนการมัดหมี่ ด้วยสีรีแอกทีฟชนิดระบายบนโองมัดหมี่ทุกสีพร้อมกันในครั้งเดียวแทนการมัดหมี่แบบเดิมร่วมกับขั้นตอนการแช่สารกันสีตกเคลือบด้วยซิลิเกตกันสีตกซึ่งสามารถลดระยะเวลาในการผลิตผ้าไหมทอมือลายมัดหมี่ลงได้ โดยยังใช้อุปกรณ์เดิม สามารถสร้างลายมัดหมี่ได้ง่ายขึ้น การแต้มสีบนโองคันหมี่ยังมีข้อจำกัดอยู่ประการหนึ่งคือขนาดของลวดลายโดยพบว่าลวดลายที่สามารถทำได้ด้วยวิธีการแต้มหมี่นั้นเป็นลายที่ต้องมีขนาดใหญ่ใหญ่พอสมควร เนื่องจากการ

แต่มีสีหมึแต่ละข้อเพื่อให้สีติดได้ทั่วถึงจะต้องมีการขยี้ด้วยปลายนิ้วมือให้สีแทรกซึมให้ทั่วเส้นด้ายทุกเส้นที่อยู่ในแต่ละลำเพื่อให้ได้ลวดลายที่ชัดเจนเวลาทำการทอ

ภาพที่ 9 ลวดลายผ้าไหมแต้มหมึที่ชั้นขุภา จุลลักษ์เจียร ออกแบบสร้างสรรค์ขึ้น
ที่มา : ชั้นขุภา จุลลักษ์เจียร. 2560 : 335,330

3. การกำหนดแนวคิดในการออกแบบ

จากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตศิลปหัตถกรรมผ้ามัดหมี่ทอมือ นำมาสู่การออกแบบสร้างสรรค์ผ้ามัดหมี่ลวดลายแบบพรา่เลื่อน เพื่อสร้างสรรค์ให้เป็นสิ่งใหม่ (New Finding) โดยจากการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม งานออกแบบสร้างสรรค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคำว่า “พรา่เลื่อน” ถือเป็นคำสำคัญในการสืบค้นทั้งในสาขาภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ ไปสู่การค้นหาเทคนิคที่ทำให้เกิดความพรา่เลื่อน สามารถกำหนดกรอบ

แนวคิดในการออกแบบจากคำสำคัญสู่เทคนิคการผลิต โดยถอดรหัสจาก
ความหมายของคำสู่เทคนิคการสร้างลายแบบพรา่เลื่อนได้หลายแบบ/เทคนิค ดังนี้

ความหมายของคำ (Meaning)

ทำให้เสียหาย กระจัดกระจาย บดบัง ทับซ้อน

โฟกัสผิดพลาด การละลายฉากหลัง โบเก้ (Bokeh) เบลอ การสั้น

ซับซ้อน คลุมเครือ การฟุ้ง

มองไม่ชัด ลักษณะลื่นไหล

พรา่เลื่อน

ความไม่ชัดเจนแบบการต่อโมเสก

ความรู้สึที่สับสน ลึม ไม่มีสมาธิ

สัญญาณรบกวนดิจิตอล เกิดจุดสีขึ้นในภาพ การกระจายตัว

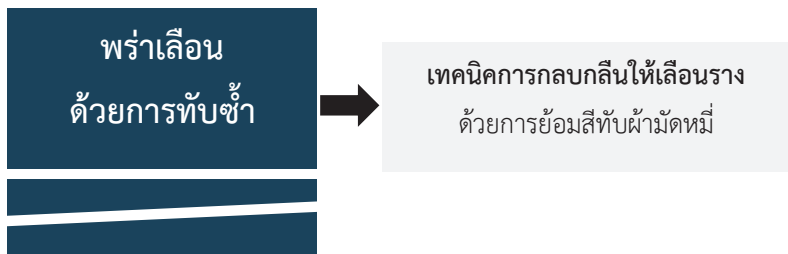
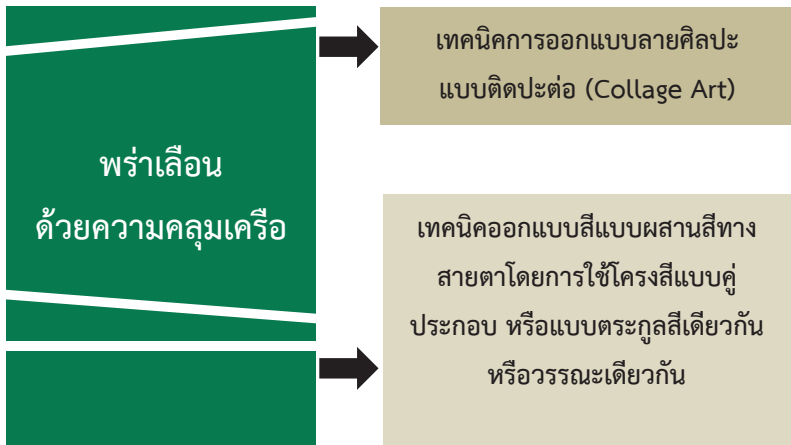
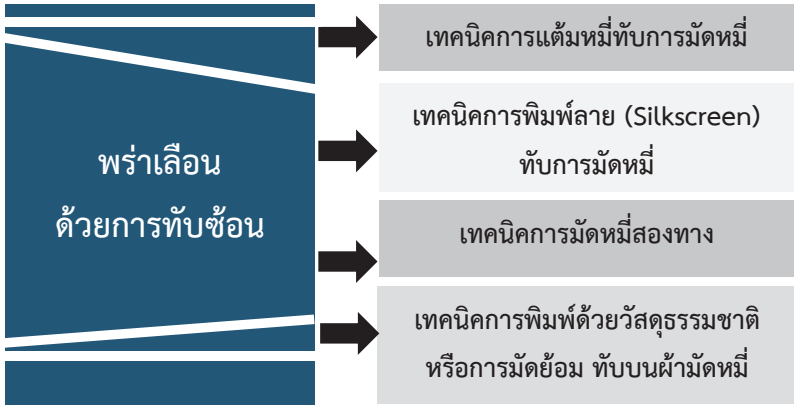
แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ถอดรหัสความหมาย จากความหมายของคำ นำมาถอดรหัสได้ดังนี้

- พรา่ เลื่อน
- พรา่เลื่อนด้วยทำให้เสียหาย
  - พรา่เลื่อนด้วยการแทรกแซง
  - พรา่เลื่อนด้วยการกระจัดกระจาย
  - พรา่เลื่อนด้วยความคลุมเครือ
  - พรา่เลื่อนด้วยการทับซ้อน
  - พรา่เลื่อนด้วยการทับซ้ำ

แนวความคิดของเทคนิคการสร้างลายแบบพรางเลือน (Fuzzy Blurry Motif Techniques Idea) จากการถอดรหัสความหมายของคำสู่เทคนิคการสร้างลายแบบพรางเลือนได้ดังนี้

ในภูมิปัญญาการออกแบบสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่ทอมือที่ทำให้เกิดลายคมชัด ในทางกลับกันหากต้องการหาเทคนิคการสร้างลายให้เกิดความพร่าเลือนให้เป็นสิ่งใหม่ (New Finding) จำเป็นต้องคิดกระบวนการที่ต่างจากกระบวนการดั้งเดิม ผู้วิจัยสามารถนำเสนอรายละเอียดเป็นเทคนิคการสร้างลายแบบพร่าเลือนได้ดังนี้

1. การคั่นหมี่ด้วยจำนวนรอบที่ไม่เท่ากัน ซึ่งเป็นการเตรียมจำนวนเส้นด้ายพุ่งให้แต่ละลามีจำนวนเส้นด้ายไม่เท่ากัน ย่อมส่งผลต่อขนาดของลายในแต่ละลามีขนาดเล็กใหญ่ไม่เท่ากัน ทำให้ลายที่ได้เกิดความไม่คงที่ ไม่สม่ำเสมอตลอดทั้งผืน ทำให้เกิดการพร่าเลือนแบบกระจัดกระจาย

2. การมัดหมี่

2.1 การมัดหมี่ที่ใช้เชือกโอบมัดเส้นด้ายไม่แน่น ทำให้สีย้อมสามารถซึมเข้าไปในตำแหน่งที่มีเชือกโอบมัดไว้ จึงเกิดการเจือปนของสีในตำแหน่งลายหรือการย้อมหมี่ไม่เข้าข้อ ย่อมสร้างความพร่าเลือนแบบทำให้เสียหายขึ้นได้

2.2 การมัดหมี่ร่วมกับการแต้มหมี่ วิธีการนี้เป็นเทคนิคแบบดั้งเดิมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสมัยโบราณที่นิยมการแต้มหมี่ หรือการระบายสีย้อมลงในตำแหน่งของเส้นด้ายพุ่งที่มีการคั่นลามีไว้แล้ว แต่หากต้องการให้มีการสร้างลายแบบพร่าเลือน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยหลังจากมีการมัดหมี่เสร็จแล้ว ให้แกะเชือกออก ซึ่งกับโองหมี่แล้วทำการแต้มหมี่หรือระบายสีด้วยพู่กันเป็นลายซ้อนทับลงไปด้วยสีบาติกย้อมไหมหรือสีรีแอกทีฟและแช่สารซิลิเกตกันสติก

2.3 การมัดหมี่สองทาง เป็นมัดหมี่ที่เส้นด้ายพุ่งและเส้นด้ายยืน เมื่อมีการทอขัดกันทำให้เกิดการซ้อนทับของลายมัดหมี่เส้นด้ายพุ่งและเส้นด้ายยืนทำให้เกิดความพร่าเลือน วิธีการนี้เป็นเทคนิคแบบดั้งเดิมของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย

เฉพาะที่ประเทศญี่ปุ่น หรืออินโดนีเซีย ทำให้เกิดการซ้นทับของลายเป็นความ
พราเลือนจากการทับซ้อน แต่ในประเทศไทยไม่นิยมแพร่หลาย แต่ในช่วง 10-20
ปีที่ผ่านมาบริษัทเอกชนมีการผลิตออกมาเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายแล้ว จึงไม่ใช่
เทคนิควิธีใหม่ แต่สามารถพัฒนาเทคนิคใช้ร่วมกับวิธีการอื่น เช่น การคั้นหมี่ด้วย
รอบที่ไม่เท่ากัน หรือการแต้มหมี่ เป็นต้น จะได้ความพราเลือนแบบใหม่

3. การล้าง

3.1 การล้างในขั้นตอนของการมัดหมี่ ในการย้อมสีเคมีจะต้องมีการ
ล้างสีย้อมที่ 1 ในตำแหน่งที่ไม่ต้องการออกก่อนด้วยเคมีภัณฑ์จากนั้นจะทำการ
ย้อมสีที่ 2 แล้วนำไปมัดโอบเก็บลายตามตำแหน่งของสีที่ 2 ต่อไป ซึ่งในการล้างสี
ออกนี้ หากล้างไม่ประณีตจะทำให้สีที่ 1 ออกไม่หมด ย้อมทำให้เกิดคราบสีที่ 1 ไป
แทรกแซงสีของลายทำให้เกิดความพราเลือนได้

3.2 การล้างหลังจากมัดหมี่แล้วเสร็จ นำเส้นด้ายพุ่งที่ทำการมัดหมี่
เสร็จแล้ว ห่อหุ้มบางส่วนด้วยถุงพลาสติกแล้วพันมัดให้แน่น นำไปปลงแช่ในน้ำ
เดือดที่ผสมสารเคมีภัณฑ์ในการล้างสี ที่ระยะเวลาตามต้องการแล้วนำขึ้นล้างน้ำ
จนสะอาด หากทิ้งการล้างสี ไว้เป็นเวลานาน สีของลายมัดหมี่ที่อยู่นอกถุงก็จะเจือ
จางลงจนเป็นสีขาวและสามารถย้อมสีใหม่ได้ตามต้องการ หรืออาจล้างทั้งผืนโดย
ไม่ต้องมีการห่อหุ้มด้วยถุงพลาสติกก็ทำให้ลายมัดหมี่เจือจางลงได้

3.3 การล้างหลังจากทอเป็นผืนแล้วเสร็จ นำผ้าไหมมัดหมี่ลงนำไป
ปลงแช่ในน้ำเดือดที่ผสมสารเคมีภัณฑ์ในการล้างสี ที่ระยะเวลาตามต้องการแล้ว
นำผ้าขึ้น ลายที่ได้จะเจือจางลง หรือนำไปยึดขอบบนกรอบไม้ให้ผ้าตึงแล้วใช้ฟูกัน
ขนาดใหญ่ระบายสีบาติกย้อมใหม่ หรือสรีแอคทีฟในผืนผ้าที่มีการล้างสีในพื้นที่ที่
เราต้องการใช้จำนวนสีตามแต่เห็นงาม จากนั้นแช่สารซิลิเกตกันสีตักแล้วล้างน้ำ

จนสะอาด ทำให้ได้คล้ายผ้ามัดย้อมที่มีลายมัดหมี่เจือจางซ่อนอยู่ ซึ่งเทคนิคนี้กลุ่มผู้ผลิตจากบ้านนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ได้ผลิตเป็นสินค้าแล้ว จึงไม่ถือว่าเป็นเทคนิคใหม่ เช่นเดียวกับในปี พ.ศ. 2554 ช่วงสถานการณ์น้ำท่วมคลังเก็บผ้าของศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ผ้าไหมมัดหมี่ที่เก็บวางซ้อนกันมีการตกสีในผืนเดียวกัน และตกสีไปยังผืนอื่นจึงเสมือนงานมัดย้อมทับลายมัดหมี่

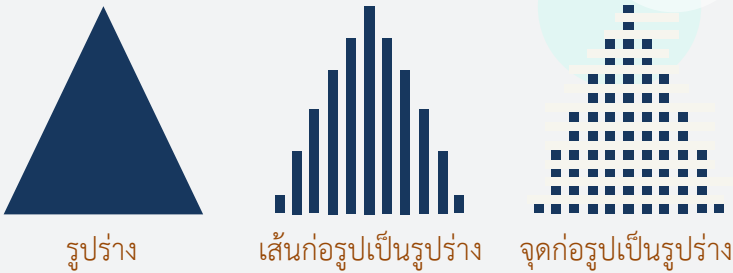
4. การออกแบบสี

4.1 ออกแบบสีของลายให้ไม่มีความเปรียบต่างกับสีของพื้น การใช้สีแบบเอกรงค์ (Monochrome) ในส่วนสีของลาย หรือสีของลายกับสีของพื้น หรือการเลือกใช้น้ำหนักของสี (Value) หรือความเข้มอ่อนที่ใกล้เคียงกัน การใช้โครมสีแบบพหุรงค์ (Polychromatic) โดยใช้สีที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน (Colour Family) หรือให้อยู่ในวรรณะเดียวกันโดยจะเลือกใช้สีที่เป็นวรรณะร้อน (Hot Tone) หรือวรรณะเย็น (Cool Tone) และการใช้สีข้างเคียง (Analogous colours) ย่อมทำให้ได้ลายที่ไม่คมชัดจากสีของพื้นหลัง หรือการไม่ใช้สีกลาง เช่น สีขาว สีดำ เข้ามาร่วมกับสีอื่นเพื่อไม่สร้างความเด่นชัด วิธีการเหล่านี้จะเกิดการกลบกลืนของสี ทำให้เกิดความคลุมเครือ สร้างความพรั่าเลือนได้

4.2 ออกแบบสีของลายโดยใช้หลักการผสมสีทางสายตา โดยใช้สีของเส้นด้ายพุ่งกับเส้นด้ายยืนคนละสี ในเฉดสีที่ทำให้เกิดการผสมสีทางสายตา โดยการใช้โครมสีแบบคู่ประกอบ (Complementary Colours) ทำให้บางตำแหน่งของลายมัดหมี่ที่เคยคมชัดในขั้นตอนการมัดหมี่ในเส้นด้ายพุ่ง เมื่อมาทอชัดกับเส้นด้ายยืนจะเกิดการผสมสีทางสายตาจนเกิดการความคลุมเครือของสี สร้างความพรั่าเลือนได้

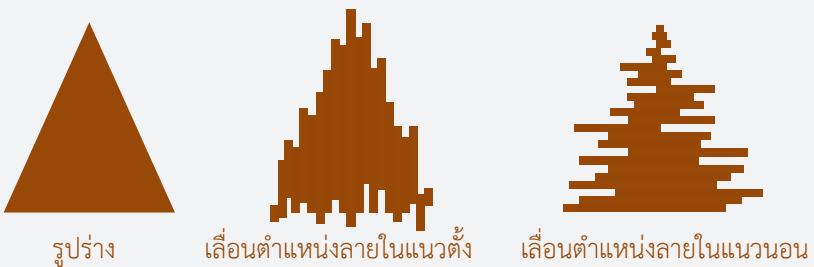
5. การออกแบบลายให้ไม่ให้ความสมบูรณ์

5.1 การแปรเปลี่ยนองค์ประกอบของลาย จากองค์ประกอบที่มองเห็นได้ (Visual Element) เป็นองค์ประกอบในความคิด (Conceptual Element) เช่น จากลายรูปร่างแบบปิด แปรเปลี่ยนเป็นการใช้เส้นหรือจุดให้ก่อรูปเป็นรูปร่างได้ในความคิด เป็นความพริ้วเลื่อนด้วยการทำความเข้าใจให้แก่โครงสร้างของลายเดิม จากรูปร่างเป็นจุด หรือเป็นเส้นแทน

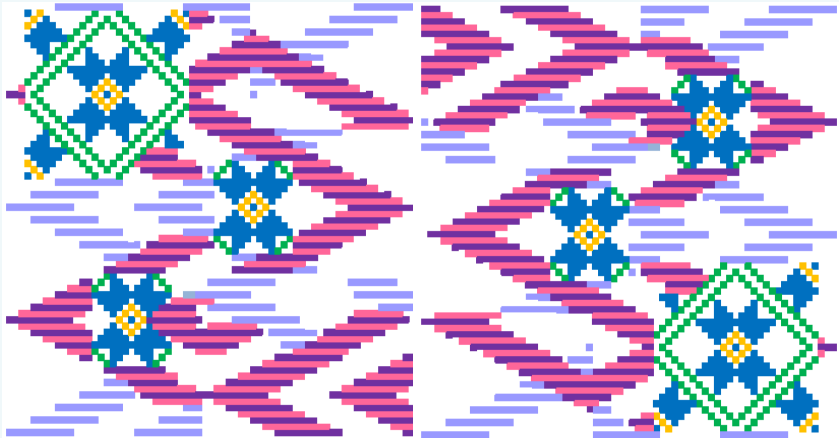
ภาพที่ 10 การแปรเปลี่ยนองค์ประกอบของลายจากองค์ประกอบที่มองเห็นได้เป็นองค์ประกอบในความคิด

5.2 ออกแบบลายให้เคลื่อนจากตำแหน่ง ในขั้นตอนการออกแบบลายในตารางกริดหากมีการเลื่อนตำแหน่งของลายให้มีการเคลื่อนที่ในแนวตั้งหรือแนวนอน ทำให้รูปแบบของลายสั่นไหว หรือเคลื่อนที่จนเกิดความพริ้วเลื่อนได้

ภาพที่ 11 การเลื่อนตำแหน่งลายให้เกิดความพริ้วเลื่อนแบบสั่นไหว

5.3 ออกแบบลายศิลปะแบบติดปะต่อ (Collage Art) ในการจัดวางองค์ประกอบของลายมัดหมี่ดั้งเดิมอาศัยการซ้ำแบบสมมาตรของแม่ลายเพียงหลายเดียว หรือใช้ลายหลักร่วมกับลายประกอบ เมื่อนำเศษไหมที่เหลือจากการทอผ้ามัดหมี่ในแต่ละชุด มาทอต่อกันจะทำให้ได้ศิลปะแบบติดปะต่อหรือการทอค้นลายสลับกันเป็นลายแถบแนวตั้งหรือตามความกว้างของหน้าผ้า วิธีการนี้กลุ่มผู้ผลิตมีการผลิตเป็นสินค้าแล้ว จึงไม่ใช่เทคนิคใหม่ แต่หากใช้การออกแบบให้ลายซ้ำกันแบบไม่สมมาตรกัน ให้มีการซ้อนทับกัน หรือใช้วิธีการลดรูป (Subtractive) วิธีการเพิ่มรูป (Additive) ทำให้รูปแบบของลายเปลี่ยนไปจากแม่ลายเดิมตั้งแต่ต้นแล้วทำการมัดหมี่ ย้อมสีตามแบบ สามารถสร้างความพริ้วเลื่อนได้

ภาพที่ 12 การออกแบบลายศิลปะแบบติดปะต่อ

6. การทอ

6.1 การแทรกแซง กระทำโดยการทอเส้นด้ายพุ่งด้วยไหมเปลือก นอกที่มีการย้อมสีกระ หรือสีที่ไม่สม่ำเสมอ หรือวัสดุอื่นแทรกระหว่างการทอเส้นด้ายพุ่งที่มีลายมัดหมี่ เส้นไหมที่แทรกเข้ามาทำให้ลายมัดหมี่เดิมเกิดความพร่าเลือนได้

6.2 การสร้างภาพซ้อน เป็นการนำเส้นด้ายพุ่งที่มีการมัดหมี่ จำนวน 2 ชุดขึ้นไปซึ่งเป็นคนละลายกันนำมาทอซ้อนสลับกัน เป็นการสร้างภาพซ้อนทำให้เกิดการพร่าเลือน

6.3 การทำให้เสียหาย เป็นการทอด้วยการให้มีเส้นด้ายยืนไม่ครบตามจำนวนเส้น ในการทอผ้าด้ายกึ่งพื้นบ้านแบบ 2 ตะกอ ซึ่งเป็นการทอขัดกัน พื้นฐานระหว่างเส้นด้ายพุ่งกับเส้นด้ายยืนแบบการยกเส้นเว้นเส้น หากไม่มีการร้อยเส้นด้ายยืนทุกซี่ของพื้นพิมพ์ ทำให้เส้นด้ายพุ่งในส่วนนั้นมีการหย่อนตัว ย่อมเกิดความเสียหายของโครงสร้างของผ้า จึงได้ลายมัดหมี่ที่ไม่สมบูรณ์

6.4 การทอยกดอก เป็นการนำเส้นด้ายพุ่งที่มีการมัดหมี่แล้ว นำมาทอรวมกับเส้นด้ายยืนที่มีการใช้มากกว่า 2 ตะกอ เพื่อให้เกิดการเหยียบเขายกเส้นด้ายยืนขึ้นลงเป็นลวดลายยกดอก เช่น ลายลูกแก้ว ลายดอกพริกไทย ลายทางมะพร้าวซ้อนทับกับลายมัดหมี่ สร้างผิวสัมผัสให้กับผืนผ้า ซึ่งหากมีการใช้เส้นด้ายยืนต่างสีกันสลับเป็นช่วง ๆ จะยิ่งสร้างให้เกิดความพร่าเลือนให้มากยิ่งขึ้น

7. การทับซ้อนและการทับซ้ำ

7.1 การพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติทับบนผ้ามัดหมี่ เป็นการพิมพ์ด้วยใบไม้ ดอกไม้ที่ให้สีตามธรรมชาติ เช่น ใบสัก ใบตะขบ ใบสบู่เลือด ดอกดาวเรือง ดอกอัญชัน ใบปิบ เป็นต้น แช่ด้วยน้ำสนิมแล้วนำมาวางบนผืนผ้ามัดหมี่ที่มีการแช่

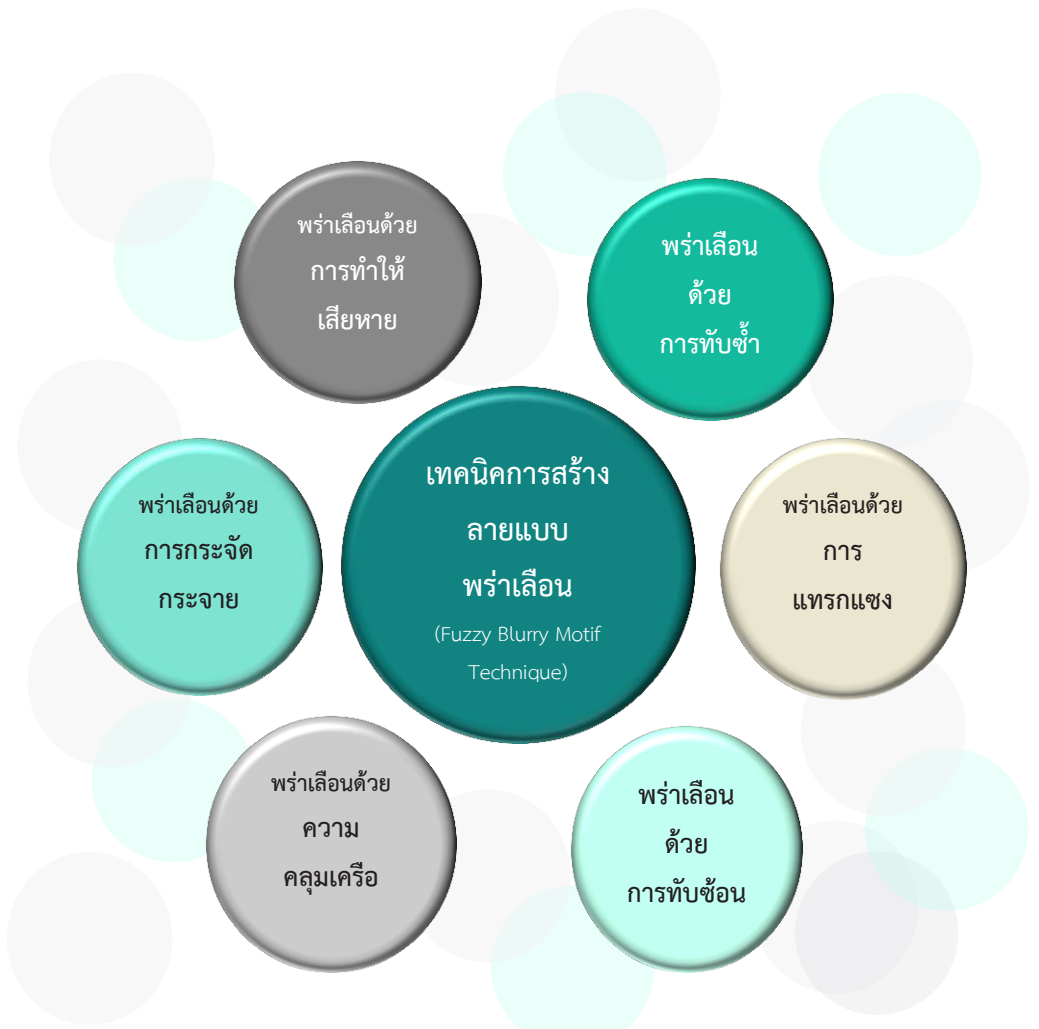
น้ำสารส้ม ม้วนให้แน่น นำไปต้ม หรือหนึ่ง จะทำให้ลวดลายและสีสันทองไปไม้ หรือดอกไม้ นั้นจะพิมพ์ติดยึดและทับซ้อนกับลายมัดหมี่

7.2 การพิมพ์ลายทับบนผ้ามัดหมี่ เป็นการใช้เทคนิคการพิมพ์ลายหรือซิลค์สกรีน (Silk Screen) ด้วยการทำบล็อกลายและปาดสีสังเคราะห์ให้ติดทับบนเส้นด้ายยืน หรือเส้นด้ายพุ่งที่มีลายมัดหมี่ หรือซิลค์สกรีน ลายทับบนผืนผ้าที่มีการทอเสร็จแล้ว ทำให้เกิดการทับซ้อนกันของลาย

7.3 การย้อมสีทับผ้ามัดหมี่ เป็นการนำผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอเป็นผืนแล้วนำไปย้อมทับด้วยสีที่มีน้ำหนักเข้มให้ทั่วทั้งผืนผ้า หรือบางส่วนของผืนผ้าจะทำให้เกิดการทับซ้ำ สีย้อมใหม่จะกลบกลืนให้ลายมัดหมี่นั้นเลือนรางลง

7.4 การมัดย้อมทับบนผ้ามัดหมี่ เป็นการนำผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอเป็นผืนแล้วนำไปสร้างลวดลายด้วยการมัดย้อมทับซ้อนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งการสร้างลายมัดย้อมแบบเย็บเนาตามเส้นลายแล้วรูดดึงให้ฝ้าย่นหรือโคมัสสี ชิโบริ (Komusu shibori) แบบพันผ้ารอบแกนหรืออาราชิ ชิโบริ (Arashi Shibori) แบบบิดเกลียวและรัดหรือแบบคุโม ชิโบริ (Kumo Shibori) รวมทั้งแบบประกบแผ่นไม้มัดให้แน่นหรืออิตาชิเมะ ชิโบริ (Itajime Shibori) ทำให้เกิดลายมัดย้อมทับลายมัดหมี่

ทั้งนี้ จากแนวคิดในการออกแบบได้ผนวกกับเทคนิคการประกอบสร้างลายพริ้วเลื่อน ซึ่งหมายถึงลวดลายที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานเทคนิคมัดหมี่ แต่มีลักษณะพิเศษที่ลายจะมีความพริ้วเลื่อนอันเกิดจากเทคนิคที่เป็นผลจากการทดลองสร้างสรรค์ในงานวิจัยครั้งนี้เสนอเป็นเทคนิคได้ 6 เทคนิค ได้แก่ 1) พริ้วเลื่อนด้วยการทำให้เสียหาย 2) พริ้วเลื่อนด้วยการกระจาย 3) พริ้วเลื่อนด้วยความคลุมเครือ 4) พริ้วเลื่อนด้วยการทับซ้อน 5) พริ้วเลื่อนด้วยการแทรกแซง และ 6) พริ้วเลื่อนด้วยการทับซ้ำ ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 สรุปเทคนิคการออกแบบลายมัดหมี่แบบพริ้วเลือน

4. เทคนิคการสร้างลายแบบพรา่เลื่อน

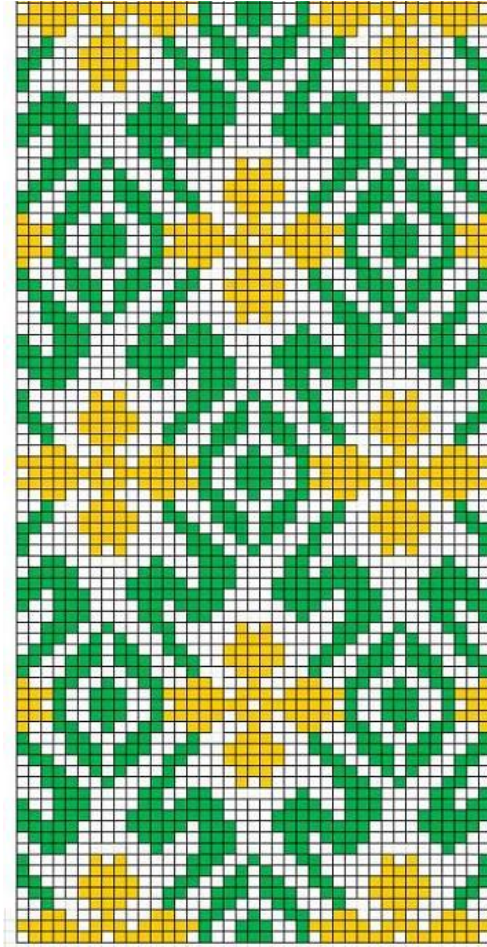
จากที่มาของแนวคิดในการออกแบบโดยใช้คำว่า “พรา่เลื่อน” เป็นคำสำคัญ ถอดรหัสจากความหมายของคำสู่เทคนิคการสร้างลายแบบพรา่เลื่อนได้หลายเทคนิค โดยขอบเขตการวิจัยได้มีการวางแผนให้มีการทดลองสร้างสรรค์ลายมัดหมี่แบบพรา่เลื่อน จำนวน 3 ลาย ใน 3 เทคนิค จึงทำการเลือกเทคนิคพรา่เลื่อนที่จะนำมาสร้างสรรค์ผลงานได้ ดังนี้

1. เทคนิคที่ A พรา่เลื่อนด้วยการทำให้เสียหาย โดยเทคนิคการทอด้วยการใช้เส้นด้ายยืนไม่เต็มทุกรุฟ้นพิม มีการเว้นว่างไว้เป็นช่วง ๆ ทำให้เมื่อมีการทอโดยนำเส้นด้ายพุ่งที่มีการมัดลายหมี่ไว้มาทอขัด จะทำให้ฝืนผ้าเกิดความไม่สมบูรณ์ เส้นด้ายพุ่งในช่วงที่ไม่มีเส้นด้ายยืนจะมีการหย่อนตัว ทำให้ลายมัดหมี่เกิดความพรา่เลื่อนได้

2. เทคนิคที่ B พรา่เลื่อนด้วยการแทรกแซง โดยเทคนิคการสร้างภาพซ้อน ด้วยการทอลายมัดหมี่สองลายสลับกัน ทำให้ลายมัดหมี่ในแต่ละลายเกิดความพรา่เลื่อน

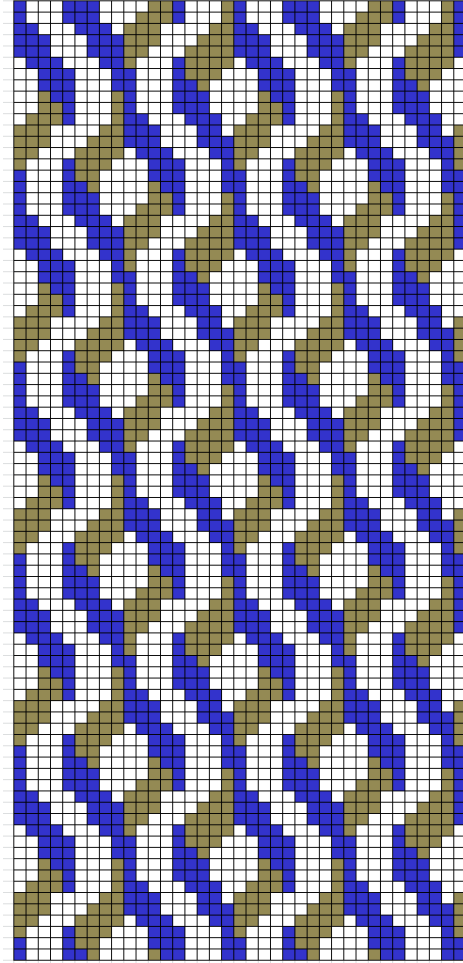
3. เทคนิคที่ C พรา่เลื่อนด้วยการกระจัดกระจาย โดยเทคนิคคั้นหมี่ด้วยจำนวนรอบที่ไม่เท่ากัน ทำให้จำนวนเส้นด้ายในแต่ละลามีจำนวนไม่เท่ากัน ส่งผลต่อความคงที่ของแต่ละช่องของลายไม่เท่ากัน จึงเกิดความพรา่เลื่อน

ลายที่ 1 ชื่อลายเถาพกา ขนาดลายจำนวน 39 ล้ำ คั่นหมีแบบหมีรวด
ลายมีลักษณะสะท้อนกลับไปมาในแต่ละซ้ำ

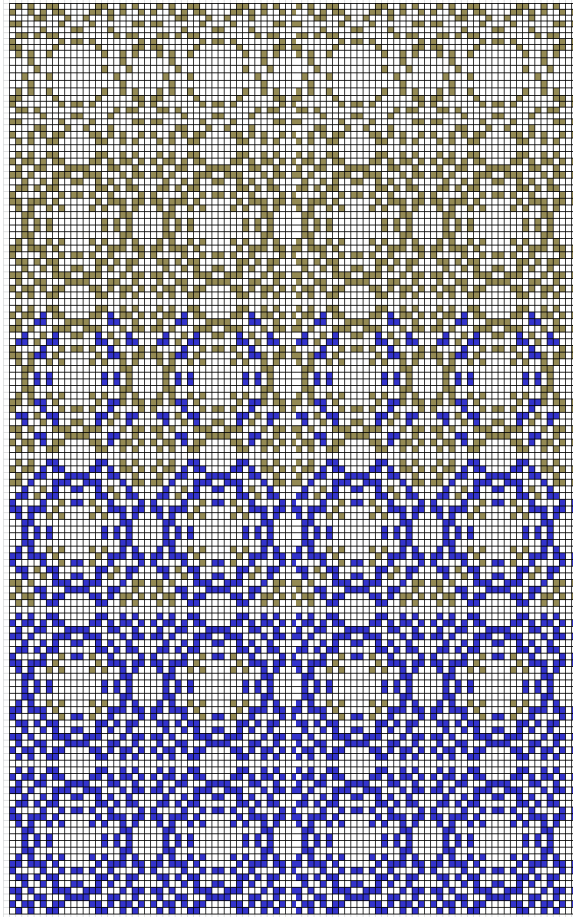
ภาพที่ 14 การกำหนดขนาดลาย ลายที่ 1

ลายที่ 2 ชื่อลายทิวเรขา ขนาดลายจำนวน 36 ลำ คั่นหมีแบบหมีร้าย
เป็นลายที่มีทิศทางเดียว ไม่มีการสะท้อนกลับไปมาในแต่ละซ้

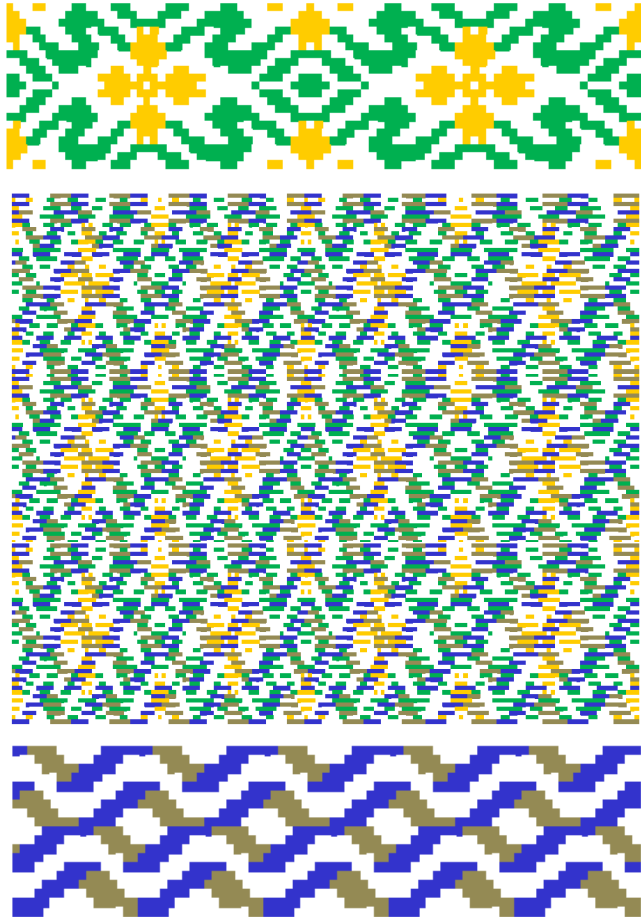
ภาพที่ 15 การกำหนดขนาดลาย ลายที่ 2

ลายที่ 3 ชื่อลายเวหาทัศน์ ขนาดลายจำนวน 47 ล้ำ คันทมึ่แบบหมีรูด
เป็นลายมีลักษณะสะท้อนกลับไปในแต่ละซ้ำ

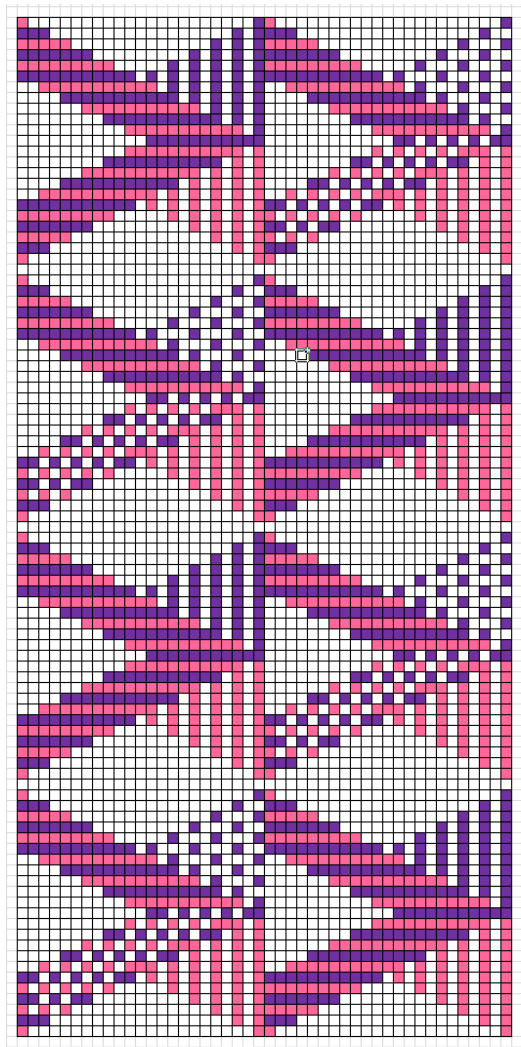
ภาพที่ 16 การกำหนดขนาดลาย ลายที่ 3

เทคนิค B พรำ่เลือนด้วยการแทรกแซง โดยเทคนิคการสร้างภาพซ้อน
(ทอค้นสลับกันสองลาย)

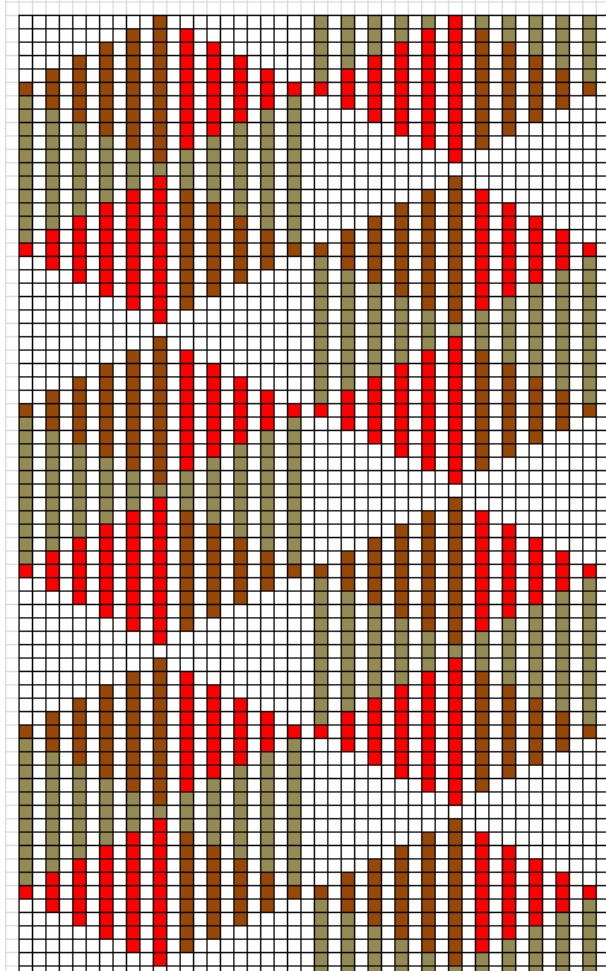
ภาพที่ 17 เทคนิค B ลายที่ 1 ทอสลับกับลายที่ 2

ลายที่ 4 ชื่อลายไตรทิตา ขนาดลายจำนวน 46 ลำ คั่นหมี่แบบหมี่ร้าย

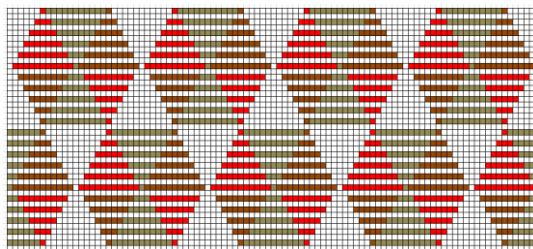
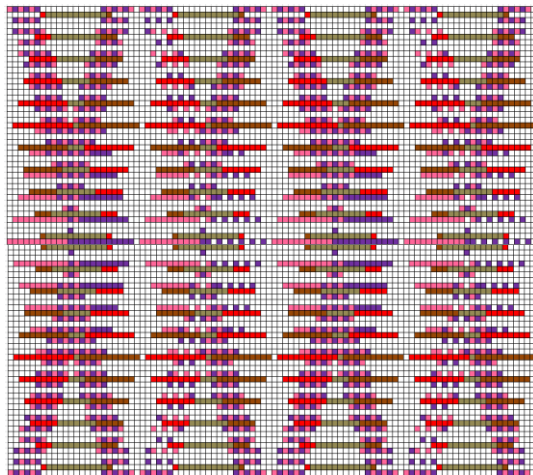
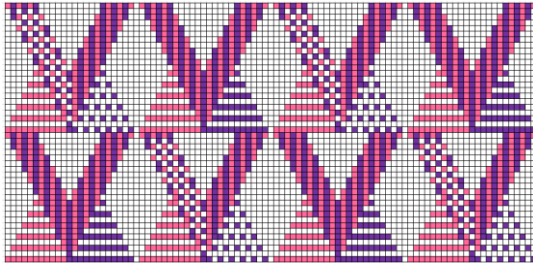
ภาพที่ 18 ลายที่ 4 ลายไตรทิตา

ลายที่ 5 ซื่อลายแถบเฉลว ขนาดลายจำนวน 45 ลำ คั่นหมี่แบบหมี่รวด

ภาพที่ 19 ลายที่ 5 ลายแถบเฉลว

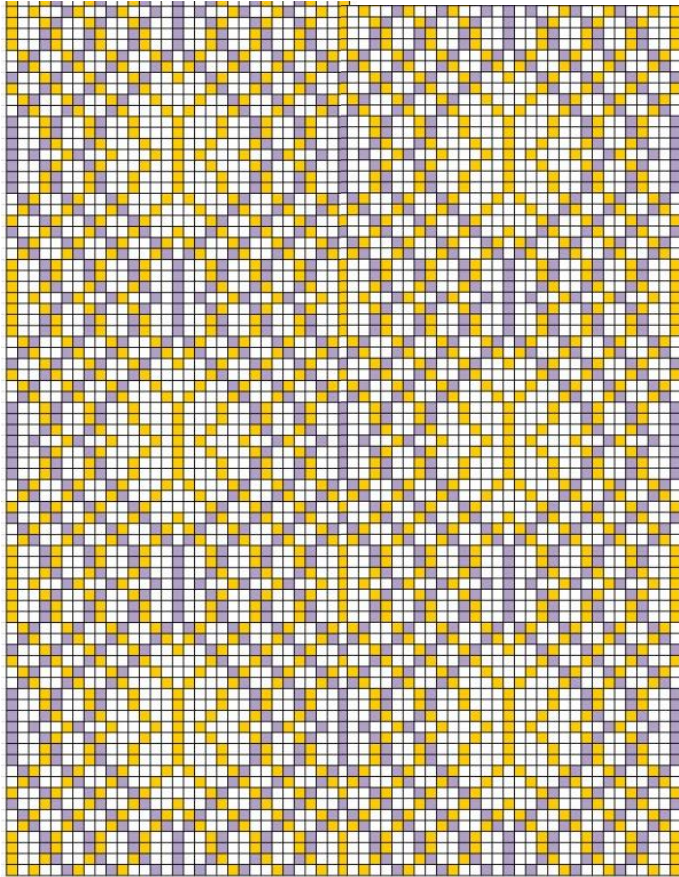
สำหรับเทคนิค B จะนำลายที่ 4 ซึ่งลายไตรทิตา ทอสลับกับลายที่ 5 ทำให้เกิดภาพซ้อนสร้างความพริ้วเลียนแบบการแทรกแซง

ภาพที่ 20 ลายที่ 4 ทอสลับกับลายที่ 5

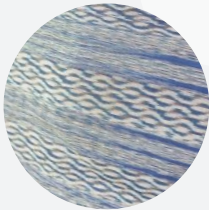
ลายที่ 6 ชื่อลายเก้าตระการ จำนวน 31 ลำ คั่นหมี่แบบหมี่รวด เทคนิค
ทำลายให้พรา่เลือนด้วยการผสมสีทางสายตา

ภาพที่ 21 ลายที่ 6 ลายเก้าตระการ

5. ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่ลายแบบพรา่เลื่อน

จากที่มาของแนวคิดในการออกแบบโดยใช้คำว่า “พรา่เลื่อน ” เป็นคำสำคัญ ถอดรหัสจากความหมายของคำสู่เทคนิคการสร้างลายแบบพรา่เลื่อนได้หลายเทคนิค โดยขอบเขตการวิจัยได้มีการวางแผนให้มีการทดลองสร้างสรรค์ลายมัดหมี่แบบพรา่เลื่อน จำนวน 3 ลาย ใน 3 เทคนิค ได้แก่ พรา่เลื่อนด้วยการทำให้เสียหาย พรา่เลื่อนด้วยการแทรกแซง พรา่เลื่อนด้วยการกระจัดกระจาย ร่วมกับเทคนิคพรา่เลื่อนด้วยการทับซ้ำ พรา่เลื่อนด้วยความคลุมเครือ พรา่เลื่อนด้วยการทับซ้อน เพื่อนำไปถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มผู้ผลิตได้ ผลงานสร้างสรรค์จำนวน 9 ผืนมีดังนี้

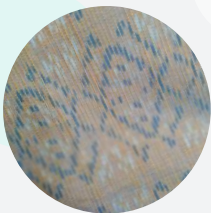
พรา่เลื่อนด้วยการกระจัดกระจาย

พรา่เลื่อนด้วยการทำให้เสียหาย

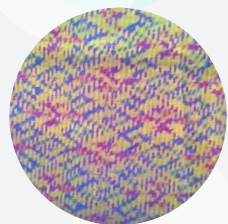
พรา่เลื่อนด้วยการทับซ้ำ

พรา่เลื่อนด้วยความคลุมเครือ

พรา่เลื่อนด้วยการทับซ้อน

พรา่เลื่อนด้วยการแทรกแซง

ผืนที่ 1 ผ้าไหมมัดหมี่ลายทิวเขา

เทคนิค : พร่ำเลือนด้วยการทำให้เสียหายให้เกิดกับโครงสร้างของผ้า

ขนาด : 65x200 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต ฟอก ย้อม มัดหมี่ ทอ ตกแต่งสำเร็จ : ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์
จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 22 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 1

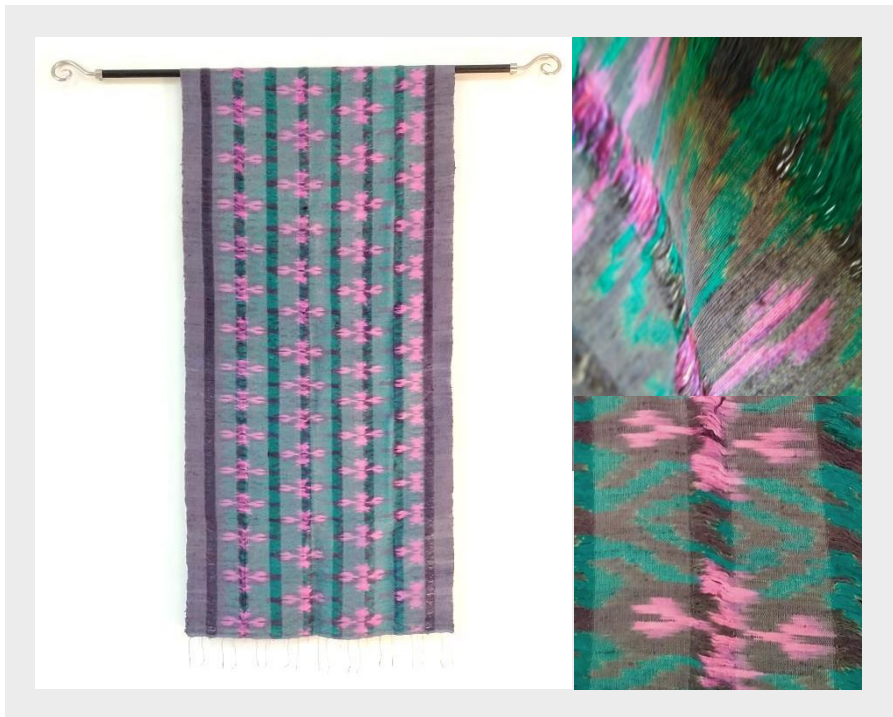
ผืนที่ 2 ผ้าไหมมัดหมี่ลายเถาผกา

เทคนิค : พร่ำเลือนด้วยการทำให้เสียหายให้เกิดกับโครงสร้างของผ้า

ขนาด : 65x200 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต ฟอก ย้อม มัดหมี่ ทอ ตกแต่งสำเร็จ : ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์
จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 23 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 2

ผืนที่ 3 ผ้าไหมมัดหมี่ลายเวหาทัศน์

เทคนิค : พร่ำเลือนด้วยการทำให้เสียหายให้เกิดกับโครงสร้างของผ้า

ขนาด : 65x200 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต พอก ย้อม มัดหมี่ ทอ ตกแต่งสำเร็จ : ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์
จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 24 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 3

ผืนที่ 4 ผ้าไหมมัดหมี่ลายทิวเราสลับลายเถาพกา

เทคนิค : พร่ำเลื่อนด้วยการแทรกแซง ด้วยการสร้างภาพซ้อน

ขนาด : 100x400 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต พอก ย้อม มัดหมี่ ทอ : ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ตกแต่งสำเร็จ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ภาพที่ 25 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 4

ผืนที่ 5 ผ้าไหมมัดหมี่ลายเถาผกาสลับลายเวหาทัศน์

เทคนิค : พร่ำเลื่อนด้วยการแทรกแซง ด้วยการสร้างภาพซ้อน

ขนาด : 100x400 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต พอก ย้อม มัดหมี่ ทอ : กลุ่มทอผ้าไหมชุมชนสายยาว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ตกแต่งสำเร็จ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ภาพที่ 26 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 5

ผืนที่ 6 ผ้าไหมมัดหมี่ลายเวหาที่ศน์สลับลายทิวเรา

เทคนิค : พร่ำเลื่อนด้วยการแทรกแซง ด้วยการสร้างภาพซ้อน

ขนาด : 100x400 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต พอก ย้อม มัดหมี่ ทอ : กลุ่มทอผ้าไหมชุมชนสายยาว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ตกแต่งสำเร็จ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ภาพที่ 27 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 6

ผืนที่ 7 ผ้าไหมมัดหมี่ลายทิวเขา

เทคนิค : พร่ำเลือนด้วยการกระจัดกระจาย ร่วมกับพร่ำเลือนด้วยการทำให้เสียหาย

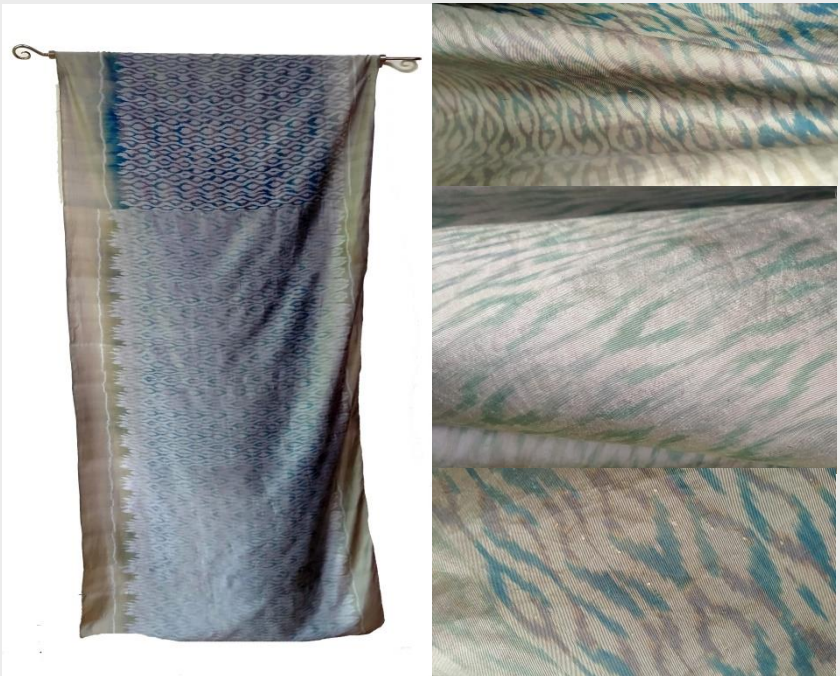
ขนาด : 100x200 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต ฟอก ย้อม มัดหมี่ ทอ : กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเมือง หมู่ที่ 6 อำเภอประโคนชัย

จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ตกแต่งสำเร็จ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ภาพที่ 28 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 7

ผืนที่ 8 ผ้าไหมมัดหมี่ลายเถาผกา

เทคนิค : พร่ำเลือนด้วยการกระจัดกระจาย ร่วมกับพร่ำเลือนด้วยการทับซ้ำ

ขนาด : 100x200 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต ฟอก ย้อม มัดหมี่ ทอ : กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโพธิ์ไทร อำเภอประโคนชัย

จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ตกแต่งสำเร็จ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ภาพที่ 29 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 8

ผืนที่ 9 ผ้าไหมมัดหมี่ลายเวหาทัศน

เทคนิค : พร่ำเลือนด้วยการกระจัดกระจาย ด้วยการคั้นหมี่รอบไม่เท่ากัน

ขนาด : 100x400 เซนติเมตร

ผู้ออกแบบ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ผู้ผลิต ฟอก ย้อม มัดหมี่ ทอ : กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโพธิ์ไทร อำเภอประโคนชัย

จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ตกแต่งสำเร็จ : รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

ภาพที่ 29 ผลงานการออกแบบสร้างสรรค์ ผืนที่ 9

ภาพที่ 31 การผลิตผลงานผ้าไหมมัดหมี่ลายพรา่เลือน ณ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

การถ่ายทอดองค์ความรู้บริการวิชาการสู่ชุมชน ดำเนินการให้แก่ 10 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโพธิ์ไทร หมู่ที่ 7 ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย
2. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโนนสว่าง หมู่ที่ 5 ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย
3. กลุ่มทอผ้าไหมชุมชนสายยาว ตำบลลุดเหล็ก อำเภอเมือง
4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านกลัน หมู่ที่ 4 ตำบลเมืองเฒ่า อำเภอกระสัง
5. กลุ่มทอผ้าบ้านหนองตาดน้อย บ้านหนองตาดน้อย ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง
6. กลุ่มปลูกหมอนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม หมู่ที่ 11 ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
7. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกเมือง หมู่ที่ 6 บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย
8. กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านโคกเมือง (บารายไหมไทย) หมู่ที่ 9 ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย
9. วิสาหกิจทอผ้าไหมบ้านโคกเมือง หมู่ที่ 15 บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย
10. กลุ่มผ้าบารายพันปีบ้านโคกเมือง หมู่ที่ 18 บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย

ภาพที่ 32 การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการในชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 33 การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการในชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

บรรณานุกรม

- ชนัชญา จุลลัชฐีเยอร์. (2560). ไหมแต้มหมี่: จากภูมิปัญญาสู่นวัตกรรมการผลิตผ้าทอมือลายมัดหมี่. วารสาร ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(1). หน้า 320-340.
- ชบาติก. (2558). หมี่ซ้อน. [ออนไลน์]. ค้นจาก <https://www.chabatik.com>. เมื่อ 13 มิถุนายน 2563.
- สมบัติ ประจัญสานต์. (2560ก). โครงการวิจัยออกแบบผ้าไหมมัดหมี่โดยการเปลี่ยนค่าน้ำหนักของสีด้วย เส้นยืนสีกลาง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สมบัติ ประจัญสานต์. (2560ข). โครงการวิจัยออกแบบผ้าไหมมัดหมี่โดยการผสมสีด้วยสายตา. รายงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์.
- _____. (2559ก). โครงการวิจัยการพัฒนาสินค้าผ้าไหมมัดหมี่เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ : อิทธิพลของสีไหมเส้นยืนในงานผ้าไหมมัดหมี่. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อเครือข่าย สถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- _____. (2559ข). “การก่อรูปลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่”. วารสารวิชาการ AJNU ศิลปะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 7(1). หน้า 173-183.
- _____. (2558). โครงการวิจัยการออกแบบโครงสร้างในผ้าไหมมัดหมี่ร่วมสมัย. รายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ. (ม.ป.ป.). ผ้าไหมในวิถีชีวิตไทยกุ่มและไทยเขมร. สุรินทร์ : รุ่งธนเกียรติ ออฟ เซ็ทการพิมพ์.
- Conway, Susan. (1992). *Thai Textiles*. Bangkok : Asia books.
- Purva Khurana, Suman Pant and Chanchai. (2016). Telia Rimal, double Ikat fabric of Andhra Pradesh. *Indian Journal of Traditional Knowledge*. 15(1): pp.167-172.
- Sombat Prajongsant. (2016). The Design of Mud-mee Silk from Graphic Pattern of Khmer Sanctuary Plan in the Lower Northeastern Part, Thailand. *Silpakorn university journal of social sciences, humanities, and arts*. 16(3). pp. 115-132.

ประวัติผู้เขียน

รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์

e-mail: sombat.pj@bru.ac.th

ภูมิลำเนาเกิดที่จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษา ได้รับปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (สถาปัตยกรรม เกียรตินิยม อันดับ 1) และปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรม) จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปัจจุบันรับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน ในสถาบันอุดมศึกษา สายผู้สอนประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะเทคโนโลยี อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีผลงานทางวิชาการกว่า 50 เรื่อง ทั้งงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การจัดการสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว การจัดการ เรียนการสอนแบบบูรณาการ การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการออกแบบและ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยเฉพาะผ้าทอมือ

บันทึกเพิ่มเติม

พริ้วเลื่อน
ด้วยการทำ
ให้เสียหาย

พริ้วเลื่อนด้วย
การทับซ้ำ

พริ้วเลื่อนด้วย
การกระจัด
กระจาย

เทคนิคการสร้างลาย
แบบพริ้วเลื่อน
(Fuzzy Blurry Motif
Technique)

พริ้วเลื่อนด้วย
การแทรกแซง

พริ้วเลื่อนด้วย
ความคลุมเครือ

พริ้วเลื่อนด้วย
การทับซ้อน

“...การทอผ้ามัดหมี่เป็นศิลปะเก่าแก่อย่างหนึ่งของโลก มัดหมี่ของ
แต่ละประเทศก็มีลวดลายและความงามแตกต่างกันออกไป เฉพาะ
มัดหมี่ไทยเท่าที่ศิลปินอาชีพได้รวบรวมไว้มีไม่น้อยกว่า 200 ลายแล้ว
และอาจจะมีลายใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ เพราะคนไทย
เราเป็นศิลปิน ช่างคิด ช่างประดิษฐ์...”

พระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2535

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2564 จำนวน 200 เล่ม
บริษัท โรงพิมพ์วินัย 2509 จำกัด จังหวัดบุรีรัมย์